

Աբորտի իրավունքը Հայաստանում

փաստաթերթ

Սույն փաստաթերթը պատրաստվել է «Կանանց ռեսուրսային կենտրոն» ՀԿ-ի Շահերի պաշտպանության և քաղաքականության մշակման թիմի կողմից: Այն նախատեսված է պետական գերատեսչությունների և քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների համար, որոնք իրականացնում են այս ոլորտում շահապաշտպան գործունեություն, այդ թվում՝ օրենսդրական նախաձեռնություններ: Փաստաթերթի հիմքում դրված է իրավունքահեն և փաստերի վրա հիմնված մոտեցումը:

Աբորտի օրենսդրությունը Հայաստանում

«Մարդու վերարտադրողական առողջության և վերարտադրողական իրավունքի մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետ՝ Օրենք) համաձայն, ՀՀ-ում յուրաքանչյուր կին ունի աբորտի իրավունք. աբորտը մինչև 11 շաբաթական 7 օր հղիության ժամկետը կատարվում է կնոջ գրավոր դիմումի համաձայն: Հղիության 12 շաբաթականից մինչև 22 շաբաթական ժամկետը կնոջ համաձայնությամբ աբորտ կատարվում է բացառապես բժշկական կամ սոցիալական ցուցումների առկայության դեպքում, որոնց ցանկը հաստատված է ՀՀ Կառավարության որոշմամբ: Հղիության արհեստական ընդհատման սոցիալական ցուցումներն են՝ հղիության ընթացքում ամուսնու մահը, կնոջ կամ ամուսնու՝ օրենքով սահմանված կարգով նշանակված պատիժն ազատագրվման վայրում կրելը, հղիության ընթացքում օրենքով սահմանված կարգով ամուսնալուծությունը և հղիությունը՝ բռնաբարության արդյունքում:

2024 թ. տեղի ունեցան օրենսդրական կարևոր փոփոխություններ, համաձայն որոնց դեղորայքային եղանակով հղիության արհեստական ընդհատումը մինչև 8 շաբաթական հղիության ժամկետում կարող է իրականացվել ոչ միայն հիվանդանոցային, այլ նաև արտահիվանդանոցային պայմաններում՝ մանկաբարձական և գինեկոլոգիական բժշկական օգնության և սպասարկման լիցենզիա ունեցող բժշկական կազմակերպություններում: Սա կարևոր առաջընթաց է դեղորայքային աբորտների հասանելիության խթանման ուղղությամբ: Վիրաբուժական եղանակով հղիության արհեստական ընդհատումը և 8-22 շաբաթական ժամկետում դեղորայքային եղանակով հղիության արհեստական ընդհատումն իրականացվում են միայն հիվանդանոցային պայմաններում՝ մանկաբարձական և գինեկոլոգիական բժշկական օգնության և սպասարկման լիցենզիա ունեցող բժշկական կազմակերպություններում:

Ընդհատումը մինչև 16 տարեկան անձի դիմումով կատարվում է նրա օրինական ներկայացուցչի, իսկ վերջինիս բացակայության դեպքում՝ նրա լիազորած կոնտակտային անձի գրավոր համաձայնությամբ, ընդ որում բուժհաստատության տնօրինությունը ձեռնարկում է միջոցներ՝ ապահովելու մինչև 16 տարեկան երեխայի՝ իր կարծիքն ազատ արտահայտելու և լսված լինելու իրավունքը, ինչպես նաև հաշվի առնում նրա կարծիքը՝ իր տարիքին և հասունության մակարդակին համապատասխան:

Խտրական օրենսդրությունն ու պրակտիկան և աբորտի իրավունքը

Չնայած նրան, որ կնոջ ցանկությամբ աբորտը օրինական է Հայաստանում, տարբեր պատմություններ այնուամենայնիվ ազդում են աբորտի ծառայությունների հասանելիության վրա, ինչպես 2016թ. եռօրյա պարտադիր սպասելաժամանակի պահանջի ներդրումը Օրենքում: Մինչդեռ այս կարգավորումը ոչ մի էական ազդեցություն չունի կանանց կողմից աբորտ իրականացնելու որոշման վրա, այն ընդհակառակը՝ նպաստում է օրինական աբորտի հասանելիության լուրջ խոչընդոտի: Օրենքով սահմանված պարտադիր սպասելաժամանակից պետք է օգտվի ցանկացած կին, ով ցանկանում է իր համաձայնությամբ ստանալ աբորտի ծառայություններ: Ապահով աբորտի մասին Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության (այսուհետ՝ ԱՀԿ) ուղեցույցը հստակ արձանագրում է, որ սպասելաժամանակները չունեն բժշկական հիմնավորում: Դրանք նաև նվաստացնում են կնոջ որոշում կայացնելու ինքնավարությունը և հետաձգում օրինական աբորտից օգտվելու հնարավորությունը: Սա կարող է նաև լրացուցիչ ֆինանսական ծախսեր առաջացնել, քանի որ կանայք հաճախ պետք է որոշակի ճանապարհ անցնեն բժշկական հաստատություն հասնելու համար: Դրա արդյունքում անհամաչափորեն ավելի շատ տուժում են գյուղաբնակ կանայք:

Օրենսդրության խնդրային դրույթներից է նաև պարտադիր կանխակալ խորհրդատվությունը: Համաձայն ՀՀ օրենսդրության՝ ընդհատման բժշկական միջամտությունն իրականացնելուց անմիջապես առաջ բժիշկը պարտավոր է կնոջը ընդհատման հնարավոր բացասական հետևանքների վերաբերյալ տրամադրել անվճար խորհրդատվություն: Կարևոր է արձանագրել, որ աբորտից առաջ մատուցվող խորհրդատվությունը պետք է լինի չեզոք և հարգի կնոջ ինքնորոշումը, ազատ որոշումների կայացումը և գաղտնիությունը, նույն ԱՀԿ-ն խորհուրդ է տալիս, որ «...խորհրդատվությունը պետք է լինի ոչ կողմնակալ, փաստերի վրա հիմնված, գաղտնի և աջակցող, ապահովվելով, որ կանայք կարողանան կայացնել տեղեկացված և ազատ որոշում: Այն երբեք չպետք է լինի նախապայման աբորտի ծառայությունները ստանալիս»:

Աբորտի ծառայությունների արժեքը լուրջ մարտահրավեր է աբորտի հասանելիության տեսանկյունից: Հայաստանում կնոջ ցանկությամբ հղիության ընդհատման դեպքում աբորտի ծառայությունների համար գործում է վճար, որը տատանվում է մեկ բժշկական հաստատությունից՝ մյուսը և կազմում է 30-150.000 դրամ: Բժշկասոցիալական ցուցումների դեպքում աբորտի ծառայություններն անվճար են: Կնոջ ցանկությամբ աբորտի ծառայություններն անվճար են նաև, եթե կինը հանդիսանում է պետության կողմից երաշխավորված անվճար և արտոնյալ պայմաններով բժշկական օգնություն և սպասարկում ստանալու իրավունք ունեցող՝ բնակչության սոցիալապես անապահով ու առանձին (հատուկ) խմբի ներկայացուցիչ: Կնոջ ցանկությամբ, աբորտի ծառայությունները ներառված չեն Առողջության համընդհանուր ապահովագրությամբ փոխհատուցվող ծառայությունների ցանկում:

Մեկ այլ խնդիր է աբորտի խարանը¹ և բժիշկների կողմից աբորտի ծառայություններ մատուցելուց հրաժարվելը: Հայաստանում աբորտի խարանը բժիշկների շրջանում տարածված է, շատ բժիշկներ նախաաբորտային խորհրդատվության ժամանակ կարող են ամոթանք տալ կնոջը: Բժիշկները կանանց ներկայությամբ կարող են խոսել կրոնական նորմերից և հրաժարվել մատուցել ծառայությունները, որը նպաստում է նրան, որ կանայք դիմում են չպաշտպանված հղիության արհեստական ընդհատման:

Առաջարկներ

- Օրենքից վերացնել պարտադիր եռօրյա սպասելաժամանակը և Օրենքը խմբագրել այնպես, որ աբորտի ծառայությունների դեպքում չգործի պարտադիր և կանխակալ խորհրդատվության պահանջը:
- Ներառել աբորտի ծառայությունները (կնոջ պահանջով) Առողջության համընդհանուր ապահովագրությամբ փոխհատուցվող ծառայությունների ցանկում:
- Պարբերաբար և շարունակական ձևով կազմակերպել դասընթացներ բուժաշխատողների համար աբորտի հասանելիության, խարանի բացառման, գաղտնի և մեկուսի պայմաններում ծառայություններ մատուցելու թեմաների վերաբերյալ:
- Իրականացնել իրազեկման հանդիպումներ կանանց կոնսուլտացիաներում կանանց տարբեր խմբերի համար հասանելի աղբյուրների միջոցով աբորտի իրականացման եղանակների, ընտանիքի պլանավորման այլ եղանակների վերաբերյալ:

Հայաստանում աբորտի իրավիճակի վերաբերյալ առավել մանրամասն կարող եք գտնել՝ «Հղիության արհեստական ընդհատումը Հայաստանում. օրենսդրությունն ու պրակտիկան» գեկույցում, որը մշակվել է «Կանանց ռեսուրսային կենտրոն» ՀԿ-ի կողմից, 2025թ.:

**

¹ Աբորտի խարանը հասարակությունում կամ առանձին հաստատություններում, աբորտի վերաբերյալ բացասական վերաբերմունքն է և կարծրատիպերը: